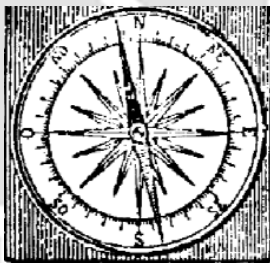

KTO I KIEDY MOŻE OTRZYMAĆ ZASIŁEK Z POMOCY SPOŁECZNEJ

Stan prawny na dzień 1 sierpnia 2006 r.

WYDANIE X

**Poznaj
Swoje
Prawa**

WYDANIE I REDAKCJA:

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5

00-031 Warszawa

tel. (0-22) 828 91 28

fax (0-22) 828 91 29

e-mail: klon@klon.org.pl

<http://www.klon.org.pl>

<http://www.ngo.pl>

© Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2006

Wykorzystywanie fragmentów lub całości tekstów broszur z serii „Poznaj Swoje Prawa” wyłącznie za zgodą wydawcy.

FINANSOWANIE:

Mazowiecki Urząd Wojewódzki

*Opracowanie: Renata Niecikowska
(Stowarzyszenie Klon/Jawor)
Aktualizacja: Rafał Kowalski (Stowarzyszenie
Klon/Jawor)*

KTO I KIEDY MOŻE OTRZYMAĆ ZASIŁEK Z POMOCY SPOŁECZNEJ

Stan prawny na dzień 1 sierpnia 2006 r., wydanie X

Spis treści

Wstęp.....	2
Kiedy można otrzymać zasiłek.....	3
Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód.....	4
Zasiłek stały.....	7
Zasiłek okresowy.....	8
Zasiłek celowy.....	10
Wywiad środowiskowy, kontrakt socjalny i inne obowiązki osób korzystających z pomocy.....	11
Odwołania od decyzji ośrodka pomocy społecznej.....	12
Definicje i inne ważne pojęcia.....	12

Wstęp

Podstawa prawna:

→ *ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 r., Nr 64, poz. 593 z późn. zm.)*

1 maja 2004 r. weszła w życie nowa ustawa o pomocy społecznej. Ustawa określa rodzaje zasiłków, kryterium dochodowe, wysokości świadczeń i zasady ich waloryzowania. System zasiłków jest prostszy niż obowiązujący do 30 kwietnia 2004 r. Oparty jest na trzech podstawowych rodzajach zasiłków: zasiłku stałym, okresowym i celowym. Chociaż nazwy zasiłków są podobne (do starych) to jednak ich przeznaczenie nie zawsze jest takie samo jak w poprzednim okresie. Część form wsparcia przeniesiono do systemu świadczeń rodzinnych, który zaczął obowiązywać również 1 maja 2004 r. na mocy *ustawy z dn. 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2003 r., Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.)*. Jednoczesne wejście w życie obu ustaw nie było przypadkowe. Zasiłki z pomocy społecznej i świadczenia rodzinne, to dwa oddzielne, ale uzupełniające się systemy.

Pomoc społeczna ma na celu *umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości*. Z kolei system świadczeń rodzinnych jest wsparciem dla rodzin gorzej sytuowanych w wychowaniu dziecka (dzieci), oraz w sytuacji kiedy w rodzinie znajduje się osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Jego charakter jest mniej selektywny niż systemu świadczeń z pomocy społecznej, o czym świadczą chociażby wyższe kryteria dochodowe określające uprawnienia do świadczeń rodzinnych.

Konsekwencją tego rozróżnienia jest adresowanie pomocy społecznej do osób o najniższych dochodach. Pomoc mogą uzyskać osoby, których dochody nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie; więcej o dochodach patrz w rozdziale: „Kryterium dochodowe – jak oblicza się

dochód”). Dla porównania: prawo do zasiłku rodzinnego uzyskuje osoba lub rodzina, której dochody (dochody na osobę w rodzinie) nie są większe niż 504 zł (583 zł jeśli w rodzinie znajduje się dziecko niepełnosprawne).

Więcej informacji na temat systemu świadczeń rodzinnych można znaleźć w opracowaniu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „Świadczenia rodzinne”.

W poniższym opracowaniu przedstawiamy zasiłki z ustawy o pomocy społecznej – wybrane, najważniejsze świadczenia pieniężne. Ustawa opisuje również inne, niepieniężne formy pomocy (*świadczenia niepieniężne*). Należy tu wymienić:

- pracę socjalną,
- opłacanie składek na ubezpieczenie,
- pomoc rzeczową,
- udzielanie schronienia, zapewnienie ubrania, posiłku,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencję kryzysową,
- świadczenie usług opiekuńczych.

Powyższa lista nie jest pełna – ustawa zawiera regulacje dotyczące większej liczby świadczeń niepieniężnych, które powinny być realizowane w systemie pomocy społecznej. Specjalne rozdziały dotyczą również takich zagadnień jak: zasady organizowania opieki nad dzieckiem (poradnictwa rodzinnego, rodzin zastępczych, placówek opiekuńczych), funkcjonowanie domów pomocy społecznej czy prowadzenie integracji uchodźców. **Działania te nie są jednak tematem tego opracowania.**

Kiedy można otrzymać zasiłek

O pomoc finansową mogą starać się osoby, które spełniają warunki określone w ustawie o pomocy społecznej.

1. Pierwszy, podstawowy warunek dla wszystkich zasiłków – trudna sytuacja życiowa

Osoba lub rodzina ubiegająca się o pomoc musi znajdować się w trudnej sytuacji życiowej, związanej

w szczególności z: sieroctwem, bezdomnością, bezrobociem, niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą, problemami rodzin wielodzietnych, trudnościami w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, zdarzeniem losowym, klęską żywiołową lub ekologiczną. Ustawa wylicza więcej takich sytuacji – tu podajemy tylko wybrane. Wyliczenie z ustawy nie jest zamkniętym katalogiem sytuacji, w których musi znaleźć się osoba ubiegająca się o pomoc. Oznacza to, że jako „trudna sytuacja życiowa” uprawniająca do pomocy może zostać uznana inna, niewymieniona w ustawie sytuacja.

2. Drugi warunek – trudna sytuacja finansowa

Miesięczny dochód osoby lub rodziny ubiegającej się o pomoc nie może być większy od kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej, czyli od tzw. kryterium dochodowego.

UWAGA: Należy pamiętać o tym, że oba wymienione warunki – pierwszy i drugi, muszą być spełnione jednocześnie (wyjątki od tej reguły opisane są w dalszej części opracowania).

Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, które spełniają tzw. kryterium dochodowe. Pomoc skierowana jest do osób o najniższych dochodach. Aby ją otrzymać nie można przekraczać poniższych kwot.

Wysokość kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej – **477 zł**

Wysokość kryterium dochodowego na osobę w rodzinie – **351 zł**

Należy zsumować przychody z miesiąca poprzedzającego złożenie wniosku, czyli np. ubiegając się o pomoc w marcu, trzeba przedstawić dochód z lutego. Obliczając kryterium dochodowe na osobę w rodzinie sumujemy przychody (np. zarobki, renty i emerytury, zasiłek dla bezrobotnych) wszystkich członków rodziny. Muszą to być dochody netto, czyli bez podatku oraz

składek na ubezpieczenia. Do dochodu nie wlicza się również:

- kwoty alimentów, które płaci członek rodziny ubiegającej się o wsparcie, innym osobom (spoza rodziny),
- jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego oraz świadczeń w naturze,
- świadczeń przysługujących osobie bezrobotnej z tytułu wykonywania prac społecznie użytecznych.

Podane wyżej kwoty kryteriów obowiązują od 1 października 2006 r. (podobnie jak i inne kwoty wymieniane w opracowaniu).

UWAGA: Należy pamiętać, że kryterium dochodowe zmienia się – podlega okresowej weryfikacji. Zmieniają się również, podawane w kolejnych rozdziałach wysokości świadczeń. Aktualne kwoty powinien znać pracownik socjalny ośrodka pomocy społecznej. Informacje można też znaleźć w internecie, telegazecie lub uzyskać telefonicznie (adresów szukaj na okładce).

PRZYKŁADY OBLICZANIA DOCHODU

Przykład 1:

dochód w czteroosobowej rodzinie Kowalskich

		Dochód określony w ustawie o pomocy społecznej (tzw. kryterium dochodowe)	Miesięczny dochód rodziny
pierwsza osoba	bezrobotny mąż	351 zł	zasiłek dla bezrobotnych (wysokość od 1.06.2006) 532,90 zł
druga osoba	pracująca żona	351 zł	dochód netto 900,00 zł
trzecia osoba	dziecko 6-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 64,00 zł
czwarta osoba	dziecko 4-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 48,00 zł
		Razem 1404 zł	Razem 1544,90 zł

Dochód Kowalskich jest wyższy od określonego w ustawie o pomocy społecznej i właściwie nie przysługuje im pomoc finansowa. Sytuacje wyjątkowe, kiedy pomoc może zostać przyznana osobie lub rodzinie nie spełniającej kryterium dochodowego, opisujemy w dalszej części opracowania, patrz rozdział: „Zasiłek celowy”.

Przykład 2:

dochód w czteroosobowej rodzinie Zalewskich

		Dochód określony w ustawie o pomocy społecznej (tzw. kryterium dochodowe)	Miesięczny dochód rodziny
pierwsza osoba	bezrobotny mąż	351 zł	zasiłek dla bezrobotnych (wysokość od 1.06.2006) 532,90 zł
druga osoba	żona z orzeczoną całkowitą niezdolnością do pracy (dawna II grupa inwalidzka)	351 zł	renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (wysokość od 1.03.2006) 597,46 zł
trzecia osoba	dziecko 6-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 64,00 zł
czwarta osoba	dziecko 4-letnie	351 zł	zasiłek rodzinny (wysokość od 1.09.2006) 48,00 zł
		Razem 1404 zł	Razem 1242,36 zł

Dochód Zalewskich jest niższy od określonego w ustawie o pomocy społecznej o 161 zł 64 gr. Rodzina może więc otrzymać np. zasiłek okresowy, ale zgodnie z ustawą o pomocy społecznej nie może on być wyższy od 161 zł 70 gr miesięcznie.

Zasiłek stały

Zasiłek stały przysługuje:

- 1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- 2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

O kryterium dochodowym czytaj w rozdziale: „*Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód*”.

Całkowita niezdolność do pracy oznacza:

- całkowitą niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (orzeczenie lekarza orzecznika ZUS o całkowitej niezdolności do pracy lub o całkowitej niezdolności do pracy oraz samodzielnej egzystencji), albo
- zaliczenie do I lub II grupy inwalidów, lub
- znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności (odpowiednie orzeczenie Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności).

Osoba niezdolna do pracy z tytułu wieku to osoba, która ukończyła 60 lat (kobieta) lub 65 lat (mężczyzna).

Zasiłek stały nie przysługuje osobie uprawnionej do renty socjalnej (do renty takiej uprawniona jest zwykle osoba, której niepełnosprawność powstała w młodym wieku, np. w trakcie nauki w szkole, i która z tego powodu nie była w stanie nabyć innych uprawnień np. do renty z tytułu niezdolności do pracy; o rencie socjalnej piszemy również w rozdziale: „*Definicje i inne ważne pojęcia*”). Zasiłek nie przysługuje też jeśli osoba uprawniona jest do świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku (do zasiłku rodzinnego) z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania (obie formy pomocy opisane są w opracowa-

niu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „Świadczenia rodzinne”).

Maksymalna kwota zasiłku stałego wynosi 444 zł, minimalna – 30 zł. Zasiłek wypłacany jest w wysokości różnicy między kryterium dochodowym a dochodem osoby (lub na osobę w rodzinie). Bliżej wyjaśniają to poniższe przykłady.

Przykład 1:

Jedynym dochodem samotnej osoby niepełnosprawnej, całkowicie niezdolnej do pracy, jest zasiłek pielęgnacyjny w wysokości 153 zł. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 477 zł. Różnica wynosi: $477 - 153 = 324$ zł. Kwota zasiłku stałego w przypadku tej osoby została ustalona na 324 zł.

Przykład 2:

W rodzinie jest osoba całkowicie niezdolna do pracy z powodu wieku. Po zliczeniu dochodów tej rodziny okazało się, że na jedną osobę w rodzinie przypada 200 zł. Kryterium dochodowe na osobę w rodzinie wynosi 351 zł. Różnica wynosi: $351 - 200 = 151$ zł. Kwota zasiłku stałego w tym przypadku została ustalona na 151 zł.

Zasiłek okresowy

Jest wypłacany m.in. w następujących sytuacjach:

- długotrwała choroba,
- niepełnosprawność,
- bezrobocie,
- możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Wysokość zasiłku okresowego ustalana jest w podobny sposób jak zasiłku stałego, tzn. od wysokości odpowiedniego kryterium dochodowego odejmuje się dochód osoby lub rodziny. Maksymalna wysokość zasiłku nie może przekroczyć 418 zł, minimalna – 20 zł.

Wprowadzono też dodatkową zasadę ustalającą minimalną kwotę zasiłku jako określony procent różnicy pomiędzy kryterium dochodowym a dochodem osoby lub rodziny. W roku 2004 procent ten wynosił:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej – 20% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby,
- w przypadku rodziny – 15% różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem rodziny.

W kolejnych latach procent ten systematycznie rośnie i wynosi:

- odpowiednio: 30% i 20% w 2005 r.,
- 35% i 25% w 2006 – 2007 r.,
- 50% w obu przypadkach – od 2008 r.

Opisany mechanizm pozwoli zrozumieć poniższe przykłady.

Przykład 1:

Osoba samotna osiąga dochód w wysokości 201 zł miesięcznie. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej to 477 zł. Różnica wynosi: $477 - 201 = 276$ zł. W 2006 i 2007 r. zasiłek okresowy wypłacony będzie w kwocie nie mniejszej niż 35% ustalonej uprzednio różnicy, czyli: $276 \text{ zł} \times 35\% = 96,60$ zł. W 2008 r., w tym samym przypadku minimalna kwota zasiłku okresowego wyniosłaby 138 zł ($276 \text{ zł} \times 50\%$).

Przykład 2:

Dochód trzyosobowej rodziny wynosi 720 zł (240 zł na osobę w rodzinie). Kryterium dochodowe dla trzyosobowej rodziny to 1053 zł. Różnica wynosi: $1053 - 720 = 333$ zł. Minimalna kwota zasiłku okresowego w 2006 i 2007 r. nie może być mniejsza niż 25% ustalonej poprzednio różnicy, czyli: $333 \text{ zł} \times 25\% = 83,30$ zł. W 2008 r., w tym samym przypadku minimalna kwota zasiłku okresowego wyniosłaby 166,50 zł ($333 \text{ zł} \times 50\%$).

W starym systemie (do końca kwietnia 2004 r.) osobie lub rodzinie ubiegającej się o zasiłek okresowy, można było odmówić pomocy, z powodu braku środków (lub też udzielić jej w minimalnej wysokości – 19 zł). Od 1 maja 2004 r. ośrodki pomocy społecznej są zobowiązane do wypłaty zasiłków okresowych osobom uprawnionym, stosując się do opisanych powyżej zasad ustalania ich minimalnych wysokości.

Zasiłek celowy

Wypłacany jest w celu zaspokojenia niezbędnej (konkretnej) potrzeby bytowej. Zasiłek może być przeznaczony na/może pokryć:

- koszty zakupu żywności, leków, leczenia,
- kupno opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego,
- drobne remonty i naprawy w mieszkaniu,
- koszty pogrzebu,
- bilet kredytowy.

Zasiłek może być również przyznany osobie lub rodzinie, która poniosła straty w wyniku:

- zdarzenia losowego,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W tych przypadkach pomoc może być przyznana niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi. Sytuacja, w której dokonuje się zwrotu pomocy dotyczy osób lub rodzin przekraczających kryterium dochodowe – piszemy o tym poniżej.

Pomoc dla osób lub rodzin przekraczających kryterium dochodowe

Specjalny zasiłek celowy może być przyznany w *szczególnie uzasadnionych przypadkach* osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe. Pomoc nie podlega zwrotowi jeśli wysokość pomocy (wartość) nie przekroczy odpowiedniego kryterium dochodowego. W *szczególnie uzasadnionych przypadkach* osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być również przyznany zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczowa, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową.

Wywiad środowiskowy, kontrakt socjalny i inne obowiązki osób korzystających z pomocy

Pomoc udzielana jest na wniosek osoby zainteresowanej. Należy zgłosić się do ośrodka pomocy społecznej w miejscu zamieszkania (gminie, dzielnicy). Zwracając się o wsparcie przedstawiamy swoją prośbę na piśmie. Chociaż nie ma takiego wymagania (prośba może być zgłoszona ustnie podczas osobistej wizyty, a nawet przez telefon) to jednak forma pisemna daje nam większą pewność, że ośrodek w terminie podejmie odpowiednie działania.

Decyzja w sprawie zasiłku podejmowana jest po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego. Wywiad przeprowadza pracownik socjalny. Pracownik socjalny odwiedza osobę lub rodzinę starającą się o pomoc w jej mieszkaniu. Poznaje jej położenie i na tej podstawie planuje pomoc. Kolejnym etapem może być podpisanie kontraktu socjalnego.

Kontrakt socjalny jest nowym elementem postępowania, który pojawił się wraz z nową ustawą o pomocy społecznej. Kontrakt spisuje się *w celu określenia sposobu współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej (...)*. W kontrakcie znajdzie się m.in. wyliczenie ustalonych z pracownikiem socjalnym działań, które powinna podjąć osoba/rodzina, chcąc poprawić swoją sytuację.

Pracownik socjalny ma prawo domagać się od osoby lub rodziny złożenia oświadczenia o uzyskiwanych dochodach i stanie majątkowym. Jeśli odmówimy złożenia takiego oświadczenia, możemy spotkać się z odmową udzielenia pomocy.

Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej są obowiązane niezwłocznie poinformować organ, który przyznał świadczenie, o każdej zmianie w ich sytuacji osobistej, dochodowej i majątkowej, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczeń (art. 109).

Odwołania od decyzji ośrodka pomocy społecznej

Decyzję o przyznaniu pomocy podejmuje i podpisuje dyrektor ośrodka pomocy społecznej, w którym ubiegamy się o wsparcie. Odwołanie od niekorzystnej dla nas decyzji składamy w ciągu 14 dni od daty jej otrzymania do Samorządowego Kolegium Odwoławczego (instytucja odwoławcza podana jest w decyzji).

Jeżeli jesteśmy zdania, że pracownik ośrodka pomocy społecznej albo też pracownik socjalny przeprowadzający wywiad środowiskowy naruszył przepisy lub zachowywał się wobec nas niewłaściwie, możemy złożyć skargę do dyrektora OPS.

Definicje i inne ważne pojęcia

dochód na osobę w rodzinie – *dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie*. Dochód stanowią wszystkie przychody członków rodziny (np. wynagrodzenie za pracę, renta, zasiłek dla bezrobotnych) po odjęciu podatków, składek na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, kwot alimentów płaconych na rzecz innych osób tzn. osób spoza rodziny. Do dochodów nie wlicza się również jednorazowego pieniężnego świadczenia socjalnego i wartości świadczeń w naturze oraz świadczeń otrzymywanych w związku z wykonywaniem prac społecznie użytecznych z ustawy o promocji zatrudnienia (Dz. U. z 2004 r., Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.). O obliczaniu dochodu patrz też rozdział „Kryterium dochodowe – jak oblicza się dochód”

dochód rodziny – *suma miesięcznych dochodów osób w rodzinie*.

osoba samotnie gospodarująca – *osoba prowadząca jednoosobowe gospodarstwo domowe*.

rodzina – *osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące*.

renta socjalna – przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia

sprawności organizmu, której niepełnosprawność powstała przez ukończeniem 18 lat, albo w czasie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia, ewentualnie w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Jest przyznawana i wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Kiedyś należała do świadczeń z pomocy społecznej, jednak 1 października 2003 r. została wydzielona z systemu pomocy społecznej na mocy *ustawy z dn. 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003 r., Nr 135, poz. 1268 z późn. zm.)*